

Piotr MAGIER, *Metateoria pedagogiki chrześcijańskiej*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2019, ss. 230, ISBN 978-83-7306-835-3.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rped20121-14>

Pedagogika chrześcijańska nie jest nowym elementem pedagogiki i poszczycić się może długowiekowym dorobkiem teoretycznym i praktycznym. O jej rozwoju świadczy chociażby dynamika badań, które opisują i wyjaśniają główne problemy dotyczące jej metodologicznego statusu oraz wskazują na toczące się wokół nich dyskusje. Jest jednak dziedziną naukową budzącą pewne kontrowersje ze względu na treść i zakres sporów, choć o dorobku obszernym i wieloaspektowym. Na tę dynamikę badań, jak i na pojawiające się kontrowersje wskazuje autor publikacji *Metateoria pedagogiki chrześcijańskiej*. Subdyscyplina ta zajmuje się teoretycznymi i praktycznymi zagadnieniami integralnego kształcenia i wychowania zgodnie z założeniami Dekalogu i nauczaniem Kościoła katolickiego oraz filozofią chrześcijańską jako uniwersalnymi podstawami humanizmu. Dyskusje dotyczące powiązania chrześcijaństwa z pedagogiką dotyczą przede wszystkim zagadnienia światopoglądowej i ideologicznej autonomii tej subdyscypliny naukowej. Przedstawiciele pedagogiki chrześcijańskiej przedmiotem swych analiz czynią chrześcijańskie wychowanie człowieka jako proces, w którym osoby pozostające w bliskiej relacji z Bogiem wspierają innych i realizują w sobie obraz Chrystusa. Takie wychowanie i refleksja nad nim jest obecna od początku istnienia chrześcijaństwa, jednakże korzenie tej myśli i takiej praktyki są wyraźnie ukazane już w nauczaniu i tradycji Starego Testamentu (M. NOWAK, *Tożsamość pedagogiki chrześcijańskiej*, w: *Paedagogia christiana*, 1/31 (2013)).

Ta stosunkowo młoda subdyscyplina nauk pedagogicznych zasługuje na szczególną uwagę ze względu na jej chrześcijański charakter (kształtowanie duchowości i osobowości człowieka). Jej celem bowiem jest nie tylko wychowanie etyczne osób, kierujących się w życiu podstawowymi zasadami moralnymi, ale wychowanie osób oparte na doskonałości na wzór samego Boga. Celem jej jest dojrzałość ludzka i chrześcijańska, osobista i społeczna, dbająca o sprawy doczesne i wieczne. W epoce rozwijającego się postmodernizmu charakteryzującego się indywidualizmem i relatywizmem, wydaje się zasadne włączenie etyki chrześcijańskiej do działań wychowawczych, aby przyznać człowiekowi należną mu godność i podkreślić ważność braterskich relacji z innymi.

Autor *Metateorii pedagogiki chrześcijańskiej* uwypukla w swej publikacji problem obecności chrześcijaństwa w naukach pedagogicznych, wyraźnie wskazując na ważność popularyzacji teoretycznego i praktycznego wymiaru chrześcijańskiej koncepcji edukacji i wychowania. Nieustającymi dyskusjami o problemach dotyczących jej naukowej tożsamości uzasadnia przymus prowadzenia badań ukazujących jej istotę, specyfikę teoretyczną i metodologiczną oraz relacje do pedagogiki oraz innych subdyscyplin czy nauk. Książka jednak nie tyle prezentuje system pedagogiki chrześcijańskiej (nie to było założeniem autora, o czym sam informuje czytelnika we wstępie), co zawiera ele-

mentarne i metodologiczne uwagi dotyczące jej istoty i pedagogicznej specyfiki. Piotr Magier ma świadomość zmieniającej się rzeczywistości społecznej i edukacyjnej, stawiającej przed naukowcami wyzwania. Píše: „Intensywne zmiany życia społecznego i kulturowego typowe dla czasów współczesnych generują zjawiska nieznane uprzednio” (s. 9). Tym zdaniem argumentuje potrzeby prowadzenia badań naukowych, szczególnie w aspekcie poznawczym, tym bardziej że instytucjonalny, teoretyczny oraz metodologiczny status pedagogiki chrześcijańskiej jako subdyscypliny naukowej bywa kwestionowany, na co wielokrotnie zwraca on uwagę. Praktykując analityczne i hermeneutyczne podejście w badaniach pedagogicznych, Magier traktuje pedagogikę jako naukę, uwzględniając specyfikę koncepcji współczesnych stanowisk pedagogicznych oraz społeczno-kulturowego kontekstu wychowania. Mając na swym koncie około pięćdziesięciu artykułów naukowych, w tym również hasła encyklopedyczne, jest wyczulony na terminologię stosowaną w literaturze przedmiotowej. Analizując zatem przedmiot pedagogiki chrześcijańskiej oraz jej naukowych rozważań, wychodzi od dokładnego wyjaśnienia związanej z nią terminologii. Dokonując syntezy i prezentując genezę takich słów, jak: teoria, nauka, metateoria, przechodzi do zagadnień związanych z samą pedagogiką chrześcijańską, a także do zagadnień dotyczących pedagogiki religii oraz opisu koncepcji wychowawczych w wyznaniach: katolickim, prawosławnym i protestanckim. Wskazuje na relacje zakresowe, jakie istnieją między pedagogiką chrześcijańską a katechetyką, pedagogiką pastoralną czy pedagogiką religii, akcentując istniejące różnice terminologiczne i bliskość terminów (pedagogika religii, katechetyka, pedagogika chrześcijańska).

Ukazane w książce metodologiczne trudności napotymane podczas uprawiania pedagogiki chrześcijańskiej komplikują doprecyzowanie przedmiotu jej badań, ponieważ wychowanie chrześcijańskie różnie jest definiowane i istnieją tendencje do znacznego poszerzenia jej przedmiotu poza wąsko pojęte wychowanie chrześcijańskie. Publikacja o walorze poznawczym i porządkującym dotyczy problemu obecności chrześcijaństwa w pedagogice, wskazując jednocześnie główne problemy metateoretyczne pedagogiki chrześcijańskiej. Skłania to do podjęcia szerszej dyskusji będącej metodologiczną podstawą do rozwoju pedagogiki chrześcijańskiej jako nauki o wychowaniu chrześcijańskim. Ambicją autora (o czym informuje czytelnika) jest zestawienie uwag służących zrozumieniu metodologicznej specyfiki tej subdyscypliny naukowej. Zauważa on jednocześnie potrzebę i przydatność kontynuowania określonych badań nad tą dyscypliną. Dostrzega użyteczność prowadzenia dyskusji nad obecnością chrześcijaństwa (religii) w nauce, a w tym na pozytywnym miejscu w pedagogice, gdzie dotyka przede wszystkim światopoglądowej i ideologicznej autonomii tej dyscypliny wiedzy. Autor, analizując w aspekcie metodologicznym problem obecności chrześcijaństwa w pedagogice, zestawia uwagi służące zrozumieniu metodologicznej specyfiki tej subdyscypliny pedagogicznej.

Wydana przez Towarzystwo KUL publikacja licząca 230 stron składa się z trzech rozdziałów poprzedzonych wstępem tłumaczącym zasadność przeprowadzenia badań i napisania książki. Odwołując się do historii (w tym do odwiecznego dyskursu filo-

zoficzno-religijnego i wpływu chrześcijaństwa na kształtowanie się kultury euroatlantyckiej) i do aspektu języka, autor dostrzega specyfikę materiału badawczego, złożoność teoretycznych podstaw zastosowanej w badaniach metody oraz trudności wynikające z wykorzystania na terenie pedagogiki chrześcijańskiej języka teologii, innych nauk humanistycznych oraz języka potocznego. Podstawowy materiał badawczy, będący bazą do napisania publikacji, stanowią teksty naukowe i do nich jako do źródła autor odsyła czytelnika w przypisach. Teksty te pochodzą od klasyków pedagogiki chrześcijańskiej, autorów reprezentujących metaprzeciekowy poziom badań naukowych i filozofii klasycznej. Całość jest opatrzona licznymi komentarzami, uzupełnieniami i odniesieniami do bogatej literatury poświęconej zagadnieniom nauki, pedagogiki czy tematyce religijno-historycznej. Odniesienia te proponują czytelnikowi obszerną literaturę w zakresie poruszanych kwestii, aby mógł on zgodnie ze swymi potrzebami i zainteresowaniami poszerzać wiedzę na interesujący go temat. W znaczącym stopniu autor korzysta także z własnego dorobku naukowego, uznając, że publikację można traktować jako podsumowanie pewnego etapu prowadzonych przez niego badań.

Rozdział pierwszy publikacji koncentruje się na istocie i funkcjach badań metateoretycznych oraz ich znaczeniu dla pedagogiki. Prezentowane jest tu zestawienie faktów historycznych dotyczących prowadzonych badań nad nauką począwszy od starożytności po czasy współczesne. Analizując poszczególne pojęcia naukowe, autor wyjaśnia pochodzenie i znaczenie najważniejszych słów. Zwraca uwagę na złożoność terminologii oraz na sposób definiowania, aby następnie przejść do opisu funkcji badań metateoretycznych, uzasadniając stosowanie ich w pedagogice.

Rozdział drugi prezentuje genezę i dzieje pedagogiki chrześcijańskiej z uwzględnieniem jej naukowego oraz chrześcijańskiego źródła. Wychodzi zatem od zdefiniowania samej nauki i ukazania jej rozwoju prowadzącego do ukształtowania się badanej subdyscypliny, począwszy od starożytności antycznej, poprzez starożytność chrześcijańską, okres rewolucji naukowo-technicznej aż po czasy współczesne. Odwołując się do historii, przybliża wpływ chrześcijaństwa na kulturę europejską, wyjaśniając prowadzone dyskusje dotyczące możliwości obecności istoty chrześcijaństwa w nauce. Jednocześnie stawia znak różnicy między pedagogiką chrześcijańską a pedagogiką religii, doceniając zarazem ich wzajemne oddziaływanie. Ukazując społeczno-kulturowy kontekst formowania się chrześcijańskiej myśli edukacyjnej oraz kształtujący ją przekaz doktrynalny, analizuje wybrane poglądy funkcjonujące w ramach klasycznej, nowożytnej i współczesnej koncepcji nauki, wpływające na sposób uprawiania pedagogiki chrześcijańskiej. Identyfikując idee i zjawiska wpływające na jej ukształtowanie, wskazuje na te aspekty ich dorobku, które jego zdaniem zdecydowały o jej koncepcji, języku i metodologii.

Rozdział trzeci autor poświęca metodologicznej tożsamości pedagogiki, rozpatrując subdyscyplinę, jaką jest pedagogika chrześcijańska, pod kątem metodologicznym i próbując określić jej metodologiczną specyfikę przy występujących tu trudnościach wynikających z ogólności prowadzonych na tym polu badań. Uświadamia czytelnika o trud-

nościach stworzenia jakiegokolwiek koncepcji pedagogiki chrześcijańskiej. Wskazuje na jej powiązania, ale nie tożsamość z pedagogiką religii, pedagogiką katolicką, pedagogiką prawosławną czy pedagogiką protestancką, co „generuje trudności w określeniu obszaru badań, tekstów źródłowych czy reprezentatywnych autorów” (s. 182). Rozpoczynając rozdział od zdefiniowania pojęć związanych z pedagogiką chrześcijańską, dokonuje analizy terminu „pedagogika chrześcijańska”, umieszczając go w kontekście określeń bliskoznacznych tej nazwy, uwzględniając jego pozytywne i negatywne konotacje. Dokonując klasyfikacji i typologii tych pojęć, uznaje pozytywną wartość nazwy tego nurtu jako subdyscypliny, przyznając jej miejsce wśród innych nauk. Określając przedmiot badań pedagogiki chrześcijańskiej, rozróżnia jej cele (na praktyczne i teoretyczne), język (jako kompilacji języków: pedagogicznego, filozoficznego, teologicznego i religijnego), sposób uzasadniania twierdzeń (dialog i argument autorytetu) oraz strukturę (połączenie wiedzy naukowej z wiedzą religijną), aby następnie przejść do udowodnienia racjonalności przyznania temu nurtowi słusznego mu miejsca wśród innych subdyscyplin pedagogicznych.

Należy się zgodzić ze stanowiskiem autora, które sygnalizuje na ostatnich stronach książki, że publikacja stanowi „zachętę i dobrą podstawę do dalszych badań”. Jego zdaniem „może ona motywować do uznania za ważną tę subdyscyplinę naukową oraz skłaniać do przemyśleń związanych z realizacją zadań, jakie stawia sobie za cel w kontekście współczesnych wyzwań i potrzeb wynikających ze społeczno-kulturowych przemian oraz rozwoju indywidualizmu i relatywizmu. Poszczególne obszary pedagogiki chrześcijańskiej jako ważnej gałęzi pedagogicznej mają istotne znaczenie w podejmowaniu koniecznych działań edukacyjnych w społecznościach wielokulturowych” (s. 182). Dlatego można mieć nadzieję, że ich opis i interpretacja przyczynią się do ich doskonalenia w celu kształtowania tożsamości chrześcijańskiej dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, otwartych na refleksję i dialog.

Sławomir Olczyk
Katedra Pedagogiki Chrześcijańskiej KUL
slawomir.olczyk@kul.lublin.pl